

FAO

FOCUSED AND QUICK

ISSUE 86

February 28, 2014

รู้จักกับดัชนีค่าเงินบาท

พรพินันท์ ดันตภักดีพวงศ์, ธนภรณ์ ศิริบุญวงศ์ และ กัญตภณ ศรีชาติ

บทความนี้เป็นทรัพย์สินของธนาคารแห่งประเทศไทย
การกล่าว คัด หรืออ้างอิง ข้อมูลบางส่วนตามสมควรในบทความนี้
จะต้องกระทำโดยถูกต้อง และอ้างอิงถึงผู้เขียนและธนาคารแห่งประเทศไทย โดยชัดแจ้ง

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นความเห็นของผู้เขียน
ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย

ดัชนีค่าเงินบาทเป็นเครื่องชี้วัดที่สำคัญในการติดตามการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยน เพื่อประกอบการประเมินความสามารถในการแข่งขันด้านราคา และผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ

* Source: [basket of currencies] n.d. [image online] Available:
<http://s3.amazonaws.com/readers/2011/03/26/5_4.jpg>

บทคัดย่อ

ดัชนีค่าเงินบาท คือ การเทียบเงินบาทโดยเฉลี่ยกับค่าเงินของประเทศคู่ค้าคู่แข่งของไทย ด้วยวิธีการถ่วงน้ำหนักแต่ละสกุลเงินตามความสำคัญทางการค้าต่อไทย ดัชนีค่าเงินมีบทบาทสำคัญในการใช้ประกอบการประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันด้านราคาของประเทศ และผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ

วิธีการจัดทำดัชนีค่าเงินมีหลายวิธีและค่อนข้างมีความซับซ้อนในการคำนวณ บทความฉบับนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิยาม ความสำคัญ วิธีการคำนวณดัชนีค่าเงิน รวมทั้งแนวทางการปรับปรุงและเผยแพร่ดัชนีค่าเงินของ ธปท. ซึ่งที่ผ่านมา ธปท. ได้ปรับปรุงวิธีการคำนวณดัชนีค่าเงินเพื่อให้ความถูกต้องและสะท้อนความเป็นจริงมากที่สุด รวมทั้งปรับน้ำหนักทางการค้าให้สอดคล้องกับพลวัตของโครงสร้างทางการค้าที่เปลี่ยนไปด้วย

บทนำ

เมื่อพูดถึงอัตราแลกเปลี่ยน คนส่วนใหญ่ มักนึกถึงการเปรียบเทียบระหว่าง 2 สกุลเงิน (Bilateral exchange rate) เช่น บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของระดับอัตราแลกเปลี่ยนก็จะทำให้ทราบว่าเงินบาทแข็งค่าหรืออ่อนค่าเทียบกับดอลลาร์สหรัฐฯ แต่ในความเป็นจริง

ค่าเงินบาทสามารถเทียบกับอีกหลายสกุลเงินอื่นๆ ที่มีความสำคัญเช่นกัน เช่น เยน ยูโร หยวน เป็นต้น การดูเพียงอัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นบาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ไม่สามารถชี้ว่าโดยรวมแล้วเงินบาทแข็งค่าหรืออ่อนค่าเมื่อเทียบกับสกุลเงินของประเทศอื่นๆ การติดตามความเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนจึง

ควรพิจารณาควบคู่ไปกับดัชนีค่าเงิน (Nominal Effective Exchange Rate, NEER) และดัชนีค่าเงินที่แท้จริง (Real Effective Exchange Rate, REER) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบเงินบาทกับสกุลเงินอื่นๆ โดยรวม ทำให้ดัชนี NEER และ REER นี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวิเคราะห์อัตราแลกเปลี่ยน ทั้งนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้เผยแพร่ข้อมูลดัชนี NEER และ REER ของเงินบาท เป็นรายเดือนในเว็บไซต์ของ ธปท.¹ เพื่อเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปในการติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ของค่าเงินบาท

วิธีการคำนวณดัชนีค่าเงินบาทค่อนข้างซับซ้อนและมีข้อควรพิจารณาหลายประการ FAQ ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับดัชนี NEER และ REER ในด้านต่างๆ ดังนี้ (1) นิยามและความสำคัญ (2) วิธีการคำนวณ และ (3) ข้อจำกัด

1. นิยามและความสำคัญของดัชนีค่าเงินบาท

ดัชนีค่าเงินบาท (NEER) คือ การเทียบค่าเงินบาทกับค่าเงินของประเทศคู่ค้าและคู่แข่งของไทย และนำมาเฉลี่ยโดยถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนการค้าระหว่างกัน โดยประเทศที่ไทยค้าขายหรือแข่งขันด้วยมากก็จะได้น้ำหนักมาก และลดหลั่นกันไปตามความสำคัญด้านการค้าของประเทศนั้นๆ ต่อไทย ยกตัวอย่างเช่น ญี่ปุ่นเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทย เงินเยนก็จะได้รับน้ำหนักมากในการคำนวณดัชนีค่าเงินบาท เป็นต้น ดัชนีค่าเงินเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความสามารถในการแข่งขันด้านราคาของประเทศได้ในระดับหนึ่ง

¹<http://www.bot.or.th/Thai/EconomicConditions/Thai/Index/Pages/eer.aspx>

1.1 การเป็นเครื่องชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

การพิจารณาความได้เปรียบเสียเปรียบด้านการแข่งขันสามารถทำได้ง่ายในกรณีที่มีเพียงสองประเทศค้าขายกัน เช่น ไทยค้าขายกับสหรัฐฯ เพียงประเทศเดียว เมื่อเงินบาทอ่อนค่าลงเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ก็จะทำให้สินค้าของไทยที่ส่งออกไปขายยังสหรัฐฯ ถูกลง ซึ่งจะเพิ่มแรงจูงใจให้คนอเมริกันนำเข้าสินค้าไทยมากขึ้น² ในขณะเดียวกัน คนไทยจะมองว่าสินค้าที่นำเข้าจากสหรัฐฯ นั้นแพงขึ้นและจะหันมาบริโภคสินค้าในประเทศมากขึ้น แต่ในความเป็นจริง ไทยค้าขายและแข่งขันกับหลายประเทศ การเปรียบเทียบค่าเงินบาทกับสกุลเงินของประเทศคู่ค้าและคู่แข่งจึงมีความซับซ้อนขึ้น การพิจารณาเพียงคู่สกุลเงินอาจให้ภาพที่ไม่ครบถ้วน เพราะบางครั้งเงินบาทอาจอ่อนค่าลงเมื่อเทียบกับบางสกุลเงิน แต่อาจแข็งค่าขึ้นเมื่อเทียบกับอีกสกุลเงินหนึ่ง และแต่ละสกุลเงินมีความสำคัญในแง่การค้าไม่เท่ากัน ฉะนั้น ดัชนีค่าเงินจึงมีบทบาทสำคัญในการเปรียบเทียบสกุลเงินของตนกับประเทศคู่ค้าคู่แข่งที่สำคัญ โดยดัชนีค่าเงินที่อ่อนลงจะสะท้อนว่าประเทศได้เปรียบด้านราคาโดยรวมเมื่อเทียบกับประเทศคู่ค้าคู่แข่ง

นอกจากนี้ ดัชนีค่าเงินยังถูกนำมาพิจารณาควบคู่กับระดับราคาโดยเปรียบเทียบกับประเทศคู่ค้าและคู่แข่ง เพื่อให้ได้**ดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริง (REER)** ซึ่งเป็นตัววัดความสามารถในการแข่งขันด้านราคาได้ถูกต้องตามหลักการกว่า เนื่องจากสามารถ

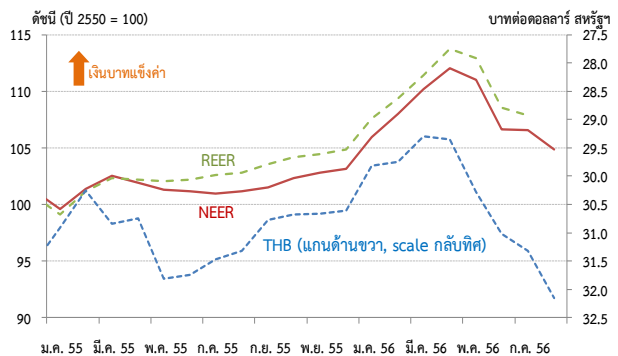
² สมมติให้ข้าวหอมมะลิของไทยราคาถุงละ 300 บาท เมื่อขายในสหรัฐฯ ราคาจะเท่ากับถุงละ 10 ดอลลาร์สหรัฐฯ ที่ระดับอัตราแลกเปลี่ยน 30 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ หากเงินบาทอ่อนค่าลงมาอยู่ที่ระดับ 33 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ และสมมติให้มีการปรับราคาทันทีตามอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนไป ข้าวหอมมะลิไทยจะมีราคาเพียง 9.09 ดอลลาร์สหรัฐฯ

สะท้อนอำนาจซื้อที่แท้จริงและความสามารถในการผลิตสินค้าของประเทศด้วยต้นทุนที่แตกต่างกัน โดยทั่วไป การเปรียบเทียบระดับราคาระหว่างประเทศนิยมใช้ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index, CPI) เพราะสามารถรวบรวมข้อมูลรายประเทศได้ง่าย³ สำหรับในประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีข้อมูลค่อนข้างครบถ้วนยังอาจนำค่าจ้างแรงงานต่อหนึ่งหน่วยการผลิต (Unit Labor Cost, ULC)⁴ มาใช้ประกอบการเปรียบเทียบระดับราคาระหว่างประเทศด้วย เพื่อสะท้อนความสามารถในการแข่งขันด้านต้นทุนการผลิต อย่างไรก็ตาม นอกจากดัชนี NEER และ REER แล้ว การชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อเศรษฐกิจยังต้องพิจารณาข้อมูลในมิติอื่นๆ ประกอบกันด้วย⁵

ในการอ่านค่าดัชนีค่าเงิน หากดัชนีค่าเงินบาทปรับสูงขึ้นแสดงว่าเงินบาท ณ ขณะนั้นแข็งค่าขึ้นเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง ซึ่งลดทอนความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในทางกลับกัน หากดัชนีค่าเงินบาทปรับลดลงแสดงว่าเงินบาทอ่อนค่าลงเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง ทั้งนี้ ในกรณีของไทยที่ระดับเงินเฟ้อภายในประเทศค่อนข้างต่ำและมีเสถียรภาพ ดัชนี NEER และ REER มักเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน (รูปที่ 1)

อย่างไรก็ดี ดัชนี NEER อาจเคลื่อนไหวในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับดัชนี REER ได้ ในกรณีที่ระดับเงินเฟ้อของประเทศเปลี่ยนแปลงมากกว่าประเทศคู่แข่งอย่างมีนัยสำคัญ เช่น ประเทศที่ค่าเงินอ่อนลงเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง แต่ระดับราคาในประเทศสูงขึ้นมากกว่าประเทศอื่นๆ ดัชนี NEER ก็จะอ่อนค่าลง ในขณะที่ดัชนี REER จะแข็งค่าขึ้น สะท้อนว่าแม้ค่าเงินจะอ่อนค่าลง แต่เพราะระดับเงินเฟ้อที่สูงที่เป็นตัวกีดกร่อนอำนาจซื้อและทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นประเทศจึงไม่ได้เปรียบด้านการแข่งขันด้านราคาอย่างแท้จริง

รูปที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างบาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ดัชนีค่าเงินบาท (NEER) และดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริง (REER)

ที่มา: ธปท.

จากรูปที่ 1 จะเห็นว่าในปี 2555 อัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ค่อนข้างผันผวน โดยอ่อนค่าลงในครึ่งปีแรก ก่อนปรับแข็งค่าขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี ในขณะที่ดัชนี NEER และ REER ค่อนข้างทรงตัว ซึ่งหมายความว่า การเคลื่อนไหวของค่าเงินบาทเป็นไปในทิศทางเดียวกับค่าเงินของสกุลประเทศคู่แข่ง เช่นเดียวกับกับสถานการณ์ค่าเงินบาทตั้งแต่กลางปีที่ผ่านมา ซึ่งเงินบาทอ่อนค่าลงค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่ดัชนี NEER และ REER แม้จะปรับอ่อนค่าลงแต่ก็เป็น การปรับในขนาดที่น้อยกว่า

³ อย่างไรก็ตาม CPI มีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะด้านสัดส่วนสินค้าที่มี non-tradable ค่อนข้างสูง

⁴ Chinn (2006), "Trade-Weighted Effective Exchange Rate", Princeton University, p.338 พบว่า การปรับ REER ด้วย ULC มีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ (1) ข้อมูลที่เผยแพร่อาจล่าช้าและมีการปรับปรุงข้อมูลบ่อยครั้ง (2) สะท้อนต้นทุนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมอย่างเดียว และ (3) ข้อมูลที่สมบูรณ์จะพบเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่

⁵ ปัจจัยด้านค่าเงินเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่สะท้อนถึงความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แต่ยังมีปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ควรให้ความสำคัญเช่นกัน เช่น คุณภาพและความแตกต่างของสินค้า เนื่องจากทำให้ประเทศแข่งขันได้โดยไม่ต้องพึ่งปัจจัยด้านราคาหรือค่าเงิน

1.2 การเป็นเครื่องชี้วัดสำคัญประกอบการพิจารณาเชิงนโยบาย ธนาคารกลางส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในประเทศที่ใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบมีการจัดการ (Managed floating exchange rate regime) จะติดตามการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนทั้งที่เป็น Bilateral exchange rate และดัชนีค่าเงินควบคู่กันไป เพื่อประเมินความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แรงกดดันต่อเงินเพื่อ รวมทั้งความสอดคล้องของค่าเงินกับปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ⁶

นอกจากนี้ บางประเทศยังใช้ดัชนีค่าเงินเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายการเงิน เช่น สิงคโปร์ ที่กำหนดให้ดัชนีค่าเงินเคลื่อนไหวในกรอบและทิศทางที่สอดคล้องกับเสถียรภาพทางราคาและศักยภาพของเศรษฐกิจ

2. การคำนวณน้ำหนักทางการค้าของดัชนีค่าเงิน

ในส่วนนี้จะอธิบายถึงวิธีการคำนวณดัชนีค่าเงินที่ค่อนข้างซับซ้อนและมีสิ่งที่ต้องพิจารณาหลายประการ โดยเฉพาะในการคำนวณน้ำหนักการค้าของแต่ละประเทศ

2.1 วิธีการเฉลี่ยค่าเงินหลายๆ สกุล ตามน้ำหนักที่ธนาคารกลางในแต่ละประเทศรวมทั้งไทย นิยมใช้อย่างแพร่หลาย คือ การหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted geometric mean)

⁶ หรือที่เรียกว่า อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพ (Equilibrium exchange rate) เป็นระดับอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (REER) ที่ควรจะเป็นภายใต้สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจของประเทศ ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น การเติบโตทางเศรษฐกิจ และอัตราดอกเบี้ย (โดยเปรียบเทียบระหว่างไทยและประเทศคู่ค้าคู่แข่ง) และฐานะของดุลบัญชีเดินสะพัดของไทย เป็นต้น ทั้งนี้ นอกจากอัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพจะช่วยในการประเมินการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนในปัจจุบันว่าสอดคล้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจหรือไม่ ยังช่วยให้เราคาดการณ์ทิศทางของอัตราแลกเปลี่ยนในระยะข้างหน้าตามการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง

เพราะการคำนวณมีความเหมาะสมกว่าการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted arithmetic mean) รายละเอียดวิธีการคำนวณและคำอธิบายเหตุผลอยู่ใน [ภาคผนวก 1](#)

2.2 ปีฐานที่ ธปท. ใช้ในการคำนวณดัชนีค่าเงินปัจจุบัน คือ ปี 2550 เนื่องจากเป็นปีที่เศรษฐกิจค่อนข้างมีเสถียรภาพและภาวะการค้าการลงทุนโลกค่อนข้างเป็นปกติ ก่อนที่จะเกิดวิกฤต ทั้งนี้ ดัชนีค่าเงินจะมีค่าแตกต่างกันตามปีฐานที่ใช้แต่ยังคงสะท้อนการเคลื่อนไหวในทิศทางเดียวกัน

2.3 น้ำหนักทางการค้าที่ให้กับแต่ละประเทศ คู่ค้าคู่แข่งเป็นประเด็นสำคัญและซับซ้อนที่สุดในการคำนวณดัชนีค่าเงิน ซึ่งควรปรับปรุงเป็นระยะเพื่อให้สอดคล้องกับพลวัตของโครงสร้างทางการค้าระหว่างประเทศ สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาในการคำนวณน้ำหนัก ได้แก่

2.3.1 การคัดเลือกสกุลเงิน

โดยหลักการ การคำนวณดัชนีค่าเงินควรครอบคลุมสกุลเงินที่มากพอ เพื่อให้สะท้อนฐานะการค้าและการแข่งขันที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด โดยทั่วไป เกณฑ์ในการคัดเลือกสกุลเงินมักอิงจากสัดส่วนการนำเข้าและ/หรือการส่งออกสินค้า ซึ่งสะท้อนโครงสร้างการค้าระหว่างประเทศในแต่ละช่วงเวลา แต่บางประเทศอาจใช้สัดส่วนการลงทุนหรือสัดส่วนหนี้ต่างประเทศแทน ในการคำนวณของ ธปท. จะคัดเลือกสกุลเงินจากเกณฑ์การค้า ดังนี้ (1) สกุลเงินของประเทศที่เลือกมีสัดส่วนการนำเข้า (ไม่รวมน้ำมัน) และการส่งออกรวมกันเกินร้อยละ 1 ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของไทย (2) เป็นประเทศคู่แข่งที่

สำคัญของไทยในตลาดที่สาม และ (3) เป็นตัวแทนประเทศในภูมิภาคที่สำคัญอื่นๆ

2.3.2 ประเภทของสินค้า

ประเภทของสินค้าที่ใช้ในการคำนวณขึ้นอยู่กับโครงสร้างการค้าของแต่ละประเทศและข้อจำกัดด้านข้อมูล ธพท. ใช้ข้อมูลการค้าระหว่างประเทศที่ครอบคลุมเฉพาะสินค้าแต่ไม่รวมบริการ⁷ (Value of merchandise trade) เนื่องจาก (1) โครงสร้างการค้าของไทยแบ่งออกเป็นการส่งออกและนำเข้าสินค้าถึงร้อยละ 90 ในขณะที่มูลค่าบริการคิดเป็นเพียงร้อยละ 10 และ (2) ข้อจำกัดด้านการจัดเก็บข้อมูลบริการ โดยข้อมูลการค้าด้านบริการของประเทศส่วนใหญ่ยังไม่มีมีการแยกรายละเอียดเป็นรายประเทศคู่ค้า ดัชนีค่าเงินของหลายประเทศก็ไม่รวมบริการในการคำนวณน้ำหนักการค้าเช่นกัน เพราะภาคบริการยังมีสัดส่วนค่อนข้างน้อยและมีข้อจำกัดด้านข้อมูล

นอกจากนี้ ในบางประเทศมีการปรับรายละเอียดตัวเลขการส่งออกและนำเข้าสินค้าของตนให้เหมาะสมกับโครงสร้างการค้าของประเทศตนเองมากขึ้น เช่น การคำนวณน้ำหนักทางการค้าของสหรัฐฯ จะหักสินค้าส่งออกทางการทหารและสินค้าที่เป็นวัตถุดิบ (Primary goods) ออกจากตัวเลขการค้าของประเทศด้วย⁸

องค์กรระหว่างประเทศ เช่น Bank for International Settlement (BIS) และ International Monetary Fund (IMF) มีการคำนวณและเผยแพร่

ดัชนีค่าเงินของสกุลเงินต่างๆ ที่เราสามารถอ้างอิงได้ แต่มีวิธีการคำนวณที่แตกต่างกันไป เช่น BIS จะคำนวณน้ำหนักเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว⁹ แต่จะจำแนกสินค้าละเอียดขึ้น

ส่วนกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) จำแนกวิธีการค่าน้ำหนักทางการค้าออกเป็น 3 ส่วน คือ สินค้าอุตสาหกรรม สินค้าโภคภัณฑ์ และสินค้าบริการ โดยข้อมูลด้านบริการที่ใช้อยู่ในรูปของการประมาณการให้มีสัดส่วนการกระจายตัวคล้ายคลึงกับข้อมูลการค้าของสินค้าอุตสาหกรรม¹⁰

2.3.3 วิธีการค่าน้ำหนัก

การให้น้ำหนักของแต่ละสกุลเงินจะพิจารณาจาก 2 ส่วน คือ (1) ความสำคัญในแง่ส่วนแบ่งตลาด และ (2) ความสำคัญของภาคการส่งออกนั้นต่อระบบเศรษฐกิจ รายละเอียดและวิธีการคำนวณแสดงใน ภาคผนวก 2 โดยสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

(1) ความสำคัญในแง่ส่วนแบ่งตลาด (Market share) (รูปที่ 2) หมายถึง สัดส่วนของมูลค่าสินค้าส่งออกจากไทยไปยังแต่ละตลาดทั้งในและต่างประเทศ เมื่อเทียบกับสินค้าทั้งหมดที่ขายอยู่ในตลาดแต่ละประเทศ โดยแบ่งออกเป็นการแข่งขันใน 3 ตลาด (รูปที่ 3) ดังนี้

⁹ การคำนวณของ BIS มีทั้งดัชนีค่าเงินที่มีความครอบคลุมแบบกว้าง (Board Index มี 61 สกุลเงินในตะกร้าดัชนีค่าเงิน) และดัชนีค่าเงินที่มีความครอบคลุมแบบแคบ (Narrow Index มี 27 สกุลเงินในตะกร้าดัชนีค่าเงิน) (<http://www.bis.org/statistics/eer/index.htm>)

¹⁰ คำนวณข้อมูลการค้าด้านบริการจากตัวเลขการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในกรณีที่ประเทศนั้นมีมูลค่ารายรับจากการท่องเที่ยวเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าร้อยละ 20 ของมูลค่าการส่งออกรวม อ้างอิงจาก Bayoumi and Jayanthi (2005)

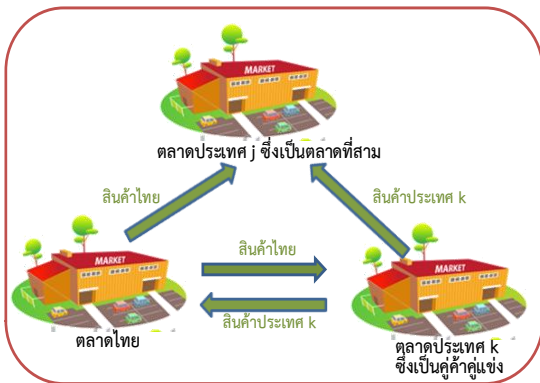
⁷ ข้อมูลที่ใช้ คือ Trade Matrix ในรูปของเงินดอลลาร์สหรัฐฯ จาก Direction of Trade and Statistics จัดทำโดย IMF

⁸ อ้างอิงจาก Federal Reserve Bulletin (October 1998)

รูปที่ 2 การพิจารณาส่วนแบ่งตลาด (Market share)

รูปที่ 3 การพิจารณาตลาดประเทศคู่ค้าคู่แข่งทั้ง 3 ตลาด

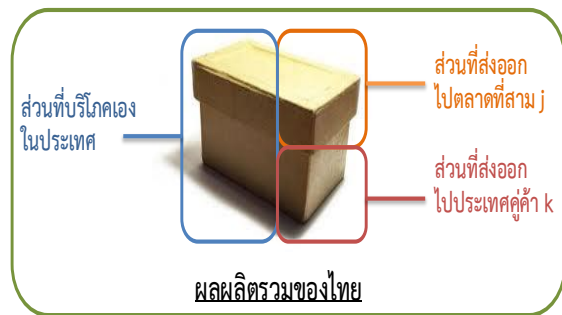
ตลาดภายในประเทศ การแข่งขันโดยตรงในตลาดไทย (Direct import competition)¹¹ ระหว่างสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภคภายในไทยกับสินค้านำเข้าจากประเทศคู่ค้า, k

ตลาดในประเทศคู่ค้า การแข่งขันโดยตรงในตลาดประเทศคู่ค้า, k (Direct export competition) ระหว่างสินค้าไทยที่ส่งออกไปยังประเทศคู่ค้า k กับสินค้าที่ k ผลิตและบริโภคภายในประเทศตนเอง

ตลาดในประเทศที่สาม การแข่งขันทางอ้อมในตลาดที่สาม, j (Third market competition) ระหว่างสินค้าส่งออกของไทยและสินค้าส่งออกของ k ไปยังตลาดประเทศ j ซึ่งทำให้ครอบคลุมการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศกว้างกว่าการนับเพียงการแข่งขันโดยตรงข้างต้น

(2) ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ (Production share) สะท้อนจากสัดส่วนของสินค้าที่ไทยผลิตเพื่อขายในตลาดต่างๆ เทียบกับผลผลิตโดยรวมของไทย (รูปที่ 4) ซึ่งใช้เพื่อถ่วงน้ำหนักความสำคัญของส่วนแบ่งตลาดในข้อแรก

รูปที่ 4 การพิจารณาความสำคัญของการแข่งขันกับประเทศคู่ค้า k ในตลาดต่างๆ เมื่อเทียบกับระบบเศรษฐกิจไทย (production share)

วิธีการดังกล่าวช่วยให้การคำนวณดัชนีค่าเงินครอบคลุมโครงสร้างการแข่งขันตามความสำคัญต่อเศรษฐกิจได้ดีขึ้น สอดคล้องกับวิธีการคำนวณของธนาคารกลางสหรัฐฯ และ IMF ซึ่งต่างจากการคำนวณตามแบบของ BIS ที่พิจารณาการให้น้ำหนักตามสัดส่วนการค้า (Trade share) เท่านั้น¹²

¹¹ การแข็งค่าของเงินบาทอาจทำให้เรานำเข้าสินค้าได้ถูกลง แต่จะส่งผลให้ผู้ผลิตของไทยสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดในประเทศได้เช่นกัน

¹² อ่านเพิ่มเติมได้จาก Klao and Fung (2006)

ตัวอย่างการคำนวณน้ำหนักการค้าในดัชนีค่าเงินบาท

การคำนวณน้ำหนักของเงินริงกิตมาเลเซียในดัชนีค่าเงินบาทจะพิจารณาจากการแข่งขันในตลาดต่างๆ ทั้ง (1) Direct import market (2) Direct export market และ (3) Third market โดยกำหนดให้ตัวแปรแต่ละตัวมีค่าตามตารางที่ 1 (ค่าสมมติ)

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการคำนวณดัชนี NEER

ความหมาย	ตัวแปร	สัดส่วน (ร้อยละ)
การแข่งขันในตลาดไทย		
1 สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่ไทยผลิตเพื่อบริโภคในประเทศเทียบกับสินค้าทั้งหมดที่ไทยผลิตได้	$X_{Th,Th}$	50
2 สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่ไทยนำเข้าจากมาเลเซียเทียบกับอุปทานรวมในไทย	$M_{Th,My}$	5
การแข่งขันในตลาดมาเลเซีย		
3 สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่ไทยส่งออกไปยังมาเลเซียเทียบกับสินค้าทั้งหมดที่ไทยผลิตได้	$X_{Th,My}$	5
4 สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่มาเลเซียผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศเทียบกับอุปทานรวมในมาเลเซีย	$M_{Th,My}$	30
การแข่งขันในตลาดสหรัฐฯ		
5 สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่ไทยส่งออกไปยังสหรัฐฯ เทียบกับสินค้าที่ไทยผลิตได้	$X_{Th,US}$	15
6 สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่สหรัฐฯ นำเข้าจากมาเลเซียเทียบกับอุปทานรวมในสหรัฐฯ	$M_{US,My}$	2

* สมมติให้สหรัฐฯ เป็น Third market เพียงประเทศเดียว

สามารถคำนวณน้ำหนักการค้าของประเทศมาเลเซียในดัชนีค่าเงินได้ดังนี้

$$W_{Th,My} = \underbrace{X_{Th,Th}M_{Th,My}}_{\substack{\text{การแข่งขัน} \\ \text{ในตลาดไทย}}} + \underbrace{X_{Th,My}M_{My,My}}_{\substack{\text{การแข่งขัน} \\ \text{ในตลาดมาเลเซีย}}} + \underbrace{X_{Th,US}M_{US,My}}_{\substack{\text{การแข่งขัน} \\ \text{ในตลาดสหรัฐฯ}}}$$

$$W_{Th,My} = (0.5 \times 0.05) + (0.05 \times 0.3) + (0.15 \times 0.02) = 0.043$$

ดังนั้น น้ำหนักของเงินริงกิตมาเลเซียจากการคำนวณโดยค่าสมมติข้างต้นจะอยู่ที่ร้อยละ 4.3

3. ข้อจำกัดของดัชนีค่าเงิน**3.1 ดัชนีค่าเงินสะท้อนเฉพาะการแข่งขัน**

ด้านราคาของสินค้าโดยรวม เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูลและความซับซ้อนในการคำนวณ ทำให้การคำนวณน้ำหนักของแต่ละสกุลเงินไม่ได้แยกการแข่งขันเป็นรายสินค้าหรือรายอุตสาหกรรม ซึ่งอาจให้ภาพที่แตกต่างไปจากการวัดการแข่งขันโดยใช้การส่งออกของแต่ละประเทศ เช่น ประเทศที่ส่งออกสินค้าเกษตรกรรมกับประเทศที่ส่งออกเครื่องจักรกลเป็นหลัก แม้จะส่งไปขายในตลาดเดียวกันก็ชัดเจนว่าไม่ได้เป็นการแข่งขันกัน

นอกจากนี้ แม้ในสินค้าหมวดเดียวกัน ราคาสินค้าที่ถูกลงเพราะค่าเงินก็มีได้จะทำให้คนหันมาซื้อสินค้าของประเทศนั้นเสมอไป เพราะสิ่งนี้อาจสำคัญกว่าราคาที่ถูกลงคือคุณภาพหรือความแตกต่าง (Product differentiation) ของสินค้า

ดังนั้น ดัชนีค่าเงินจึงมีประโยชน์ในระดับหนึ่งในการใช้ประเมินความสามารถในการแข่งขัน แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อจำกัดเหล่านี้ในการพิจารณานัยเชิงนโยบายด้วย

3.2 ข้อจำกัดจากการใช้ข้อมูลที่ไม่สะท้อนห่วงโซ่การผลิตระหว่างประเทศ

ห่วงโซ่การผลิตระหว่างประเทศ ความสำคัญของห่วงโซ่การผลิตระหว่างประเทศ (Global supply chain) ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ของการค้าระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป ในทางทฤษฎีการส่งออกที่แท้จริงของประเทศหนึ่งๆ ควรนับเฉพาะส่วนที่เป็นมูลค่าเพิ่ม (Value added) ที่สร้างขึ้นโดยประเทศนั้นๆ เท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติ เนื่องจากข้อมูลการค้าที่มียังอยู่ในรูปของมูลค่าสินค้าขั้นสุดท้าย (Final goods) ซึ่งไม่สามารถแยกให้อยู่ในรูป

ของมูลค่าเพิ่ม¹³ ของสินค้าได้ แม้จะใช้ข้อมูลที่สามารถแยกเป็นรายหมวดอุตสาหกรรมได้ แต่ก็ยังไม่สามารถบ่งชี้สัดส่วนของวัตถุดิบจากประเทศต้นทางได้ ทำให้น้ำหนักการค้าของบางประเทศอาจสูงเกินไป เช่น จีน ที่มีการส่งออกและนำเข้าสินค้าชั้นกลางในสัดส่วนที่สูง¹⁴ ส่งผลให้ดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริง (REER) อาจไม่สะท้อนความสามารถในการแข่งขันด้านการค้า นอกจากนี้ Global supply chain ในการค้าระหว่างประเทศ ยังอาจทำให้ดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริงไม่สามารถสะท้อนความสามารถในการแข่งขันได้อย่างถูกต้อง เพราะการที่ดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริงเพิ่มสูงขึ้นอาจไม่ได้สะท้อนภาพการแข่งขันของประเทศที่แย่งลง จากการที่ราคาสินค้าส่งออกสูงขึ้น แต่เราสามารถที่จะนำเข้าสินค้าชั้นกลางได้ในราคาที่ถูกลงด้วย¹⁵

ทั้งนี้ นักเศรษฐศาสตร์¹⁶ ได้มีความพยายามในการสร้าง World input-output table ที่สามารถคำนวณการค้าระหว่างประเทศในรูปแบบของมูลค่าเพิ่ม เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวและเพื่อใช้คำนวณดัชนีค่าเงินจากตัวเลขมูลค่าเพิ่มแทนตัวเลขการค้า (Value-added NEER and REER)¹⁷ แต่ด้วยข้อจำกัดในการจัดเก็บข้อมูลทำให้มูลค่าเพิ่มที่ได้ยังอยู่ในรูปแบบของค่าประมาณการไม่ใช่ตัวเลขจริง

¹³ ส่วนต่างระหว่างมูลค่าของสินค้าที่ขายได้กับมูลค่าต้นทุนที่ใช้ในการผลิต

¹⁴ วิธีการหนึ่งที่จะลดปัญหาการส่งออก/นำเข้า สินค้าชั้นกลางคือ หักมูลค่าสินค้าเหล่านี้จากการคำนวณน้ำหนัก เช่น จีน อาจหักข้อมูลส่วนที่เป็น Processing export ออกขณะที่ฮ่องกงและสิงคโปร์จะมีลักษณะเป็นประเทศที่นำเข้าสินค้าและส่งต่อไปยังประเทศอื่นๆ โดยที่ได้เป็นผู้ผลิตเอง (Re-export)

¹⁵ อ่านเพิ่มเติมจาก Saito et al. (2013)

¹⁶ อ่านเพิ่มเติมจาก Erumban et al. (2012)

¹⁷ อ่านเพิ่มเติมจาก Bems et al. (2012)

3.3 การค้าระหว่างประเทศมักค้าขายด้วยสกุลเงินหลัก โดยเฉพาะเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินท้องถิ่นของคู่แข่งบางสกุลจึงอาจไม่กระทบต่อความสามารถในการแข่งขันมากนักในระยะสั้น

บทสรุป

ดัชนีค่าเงินบาทมีบทบาทสำคัญในการประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันด้านราคาของประเทศเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง และสามารถใช้ในการพิจารณานโยบายด้านอัตราแลกเปลี่ยนได้ระดับหนึ่ง ที่ผ่านมา ธพท. ปรับปรุงวิธีการคำนวณดัชนีค่าเงินเพื่อให้มีความถูกต้องและสะท้อนความเป็นจริงมากที่สุด และปรับน้ำหนักทางการค้าอยู่เป็นระยะให้สอดคล้องกับพลวัตของโครงสร้างทางการค้าที่เปลี่ยนไป

อย่างไรก็ดี มีข้อพึงระวังในการใช้ดัชนีค่าเงินในการประเมินความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากดัชนีค่าเงินสะท้อนเฉพาะการแข่งขันทางด้านราคาของสินค้าโดยรวม โดยไม่สามารถชี้วัดความสามารถในการแข่งขันด้านคุณภาพหรือการแข่งขันระดับรายสินค้าหรืออุตสาหกรรม และการคำนวณในปัจจุบันยังไม่สามารถสะท้อนความสัมพันธ์ด้านการค้าในแง่ห่วงโซ่การผลิตระหว่างประเทศ ดังนั้นในการนำดัชนีค่าเงินบาทมาใช้ประกอบการพิจารณาเชิงนโยบายจึงควรคำนึงถึงข้อจำกัดเหล่านี้ ทั้งนี้ในแวดวงเศรษฐศาสตร์มีความพยายามในการคิดค้นวิธีการปรับปรุงการคำนวณดัชนีค่าเงินและการสร้างฐานข้อมูลการค้าระหว่างประเทศที่พัฒนามากขึ้นในอนาคตอันใกล้เราอาจจะได้เห็นดัชนีค่าเงินในรูปแบบใหม่ เมื่อมีข้อมูลที่พัฒนามากขึ้น

ภาคผนวก 1: การคำนวณดัชนีค่าเงินบาท

การคำนวณดัชนีค่าเงินบาทใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted geometric mean) มีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$NEER_t = NEER_0 \prod_{i=1}^n \left(\frac{E_{it}}{E_{i0}} \right)^{w_{i,t}}$$

เมื่อ

$$\prod_{i=1}^n \left(\frac{E_{it}}{E_{i0}} \right)^{w_{i,t}} = \left(\frac{E_{1t}}{E_{10}} \right)^{w_{1,t}} \left(\frac{E_{2t}}{E_{20}} \right)^{w_{2,t}} \dots \left(\frac{E_{nt}}{E_{n0}} \right)^{w_{n,t}}$$

$NEER_0$ = ดัชนีค่าเงิน ณ ปีฐาน

E_{it} = อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสกุลเงิน i ต่อ 1 หน่วยของเงินบาทไทย ณ เวลา t

E_{i0} = อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างสกุลเงิน i ต่อ 1 หน่วยของเงินบาทไทย ณ ปีฐาน

$w_{i,t}$ = น้ำหนักทางการค้าที่ให้แก่อสกุลเงิน i

n = จำนวนสกุลเงินตราต่างประเทศที่ใช้ในการ คำนวณทั้งหมด

วิธีการคำนวณดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการเฉลี่ยตัวแปรทางการเงินอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของดัชนีค่าเงินได้ดีกว่าการคำนวณแบบเฉลี่ยอย่างง่าย¹⁸ โดยหากสกุลเงินหนึ่งปรับแข็งค่าขึ้นเทียบกับเงินบาท ในขณะที่อีกสกุลเงินหนึ่งปรับอ่อนค่าลงในอัตราที่เท่ากัน จะส่งผลต่อดัชนีค่าเงินในอัตราที่เท่ากัน แต่อยู่ในทิศทางตรงข้ามกัน โดยสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงรวมของดัชนีค่าเงินจะถูกกำหนดโดยน้ำหนักทางการค้าที่ให้กับแต่ละสกุลเงิน

¹⁸ การคำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิตแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted arithmetic mean) ที่อยู่ในรูป $\sum_{i=1}^n w_{i,t} \frac{E_{it}}{E_{i0}} = w_{1,t} \frac{E_{1t}}{E_{10}} + w_{2,t} \frac{E_{2t}}{E_{20}} + \dots + w_{n,t} \frac{E_{nt}}{E_{n0}}$ จะเหมาะสมในกรณีที่ตัวแปร $\frac{E_{it}}{E_{i0}}$ แต่ละตัวไม่มีความสัมพันธ์กัน (independence) แต่ในกรณีของดัชนีค่าเงิน $\frac{E_{it}}{E_{i0}}$ คือการเปลี่ยนแปลงของแต่ละสกุลเงินซึ่งมักมีความสัมพันธ์กัน การเฉลี่ยด้วยวิธีนี้จึงไม่เหมาะสมสำหรับดัชนีค่าเงิน นอกจากนี้ วิธีนี้ยังมีปัญหา Upward bias เนื่องจากดัชนีค่าเงินที่อยู่ห่างจากปีฐานมากกว่าจะแข็งค่าขึ้นมากกว่าหรืออ่อนค่าลงน้อยกว่าดัชนีค่าเงินที่อยู่ใกล้ปีฐาน (Diewert (1987) และ Loretan (2005))

ภาคผนวก 2: การคำนวณน้ำหนักการค้าในดัชนีค่าเงินบาท

$$W_{Th,k} = \underbrace{X_{Th,Th} M_{Th,k}}_{\text{การแข่งขันใน ตลาดไทย}} + \underbrace{X_{Th,k} M_{k,k}}_{\text{การแข่งขันใน ตลาดคู่ค้า, k}} + \underbrace{\sum_{j \neq Th} X_{Th,j} M_{j,k}}_{\text{การแข่งขันใน ตลาดประเทศที่สาม, j}}$$

$W_{Th,k}$ = น้ำหนักการค้าที่ไทยให้กับประเทศคู่ค้า k

$X_{Th,Th}$ = สัดส่วนของผลผลิตที่ขายในตลาดไทยต่อผลผลิตรวมของไทย

$X_{Th,k}$ = สัดส่วนของผลผลิตที่ขายในตลาด k ต่อผลผลิตรวมของไทย

$X_{Th,j}$ = สัดส่วนของผลผลิตที่ขายในตลาด j ต่อผลผลิตรวมของไทย

$M_{Th,k}$ = ส่วนแบ่งตลาดของสินค้าจากประเทศ k ในตลาดไทย

$M_{k,k}$ = ส่วนแบ่งตลาดของสินค้าจากประเทศ k ที่ขายในประเทศ k

$M_{j,k}$ = ส่วนแบ่งตลาดของสินค้าจากประเทศ k ที่ขายในประเทศ j

อย่างไรก็ดี สูตรข้างต้นยังเป็นการคำนวณสัดส่วนสัดส่วนต่อผลผลิต ($X_{Th,k}$, $X_{Th,j}$) หรือ สัดส่วนต่ออุปสงค์รวมภายในประเทศ ($M_{Th,k}$, $M_{Th,j}$) ซึ่งทำให้การจัดเก็บข้อมูลซึ่งครอบคลุมหลายสกุลเงินซับซ้อนขึ้น จึงสามารถจัดรูปสมการใหม่ให้อยู่ในรูปสัดส่วนการส่งออกและสัดส่วนการนำเข้าซึ่งเป็นข้อมูลที่รวบรวมและคำนวณได้ง่ายกว่า

$\mu_{Th,k} = \frac{M_{Th,k}}{1 - M_{Th,Th}}$ คือ สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่ไทยนำเข้าจาก k ต่อมูลค่านำเข้ารวมของไทย

$\mu_{j,k} = \frac{M_{j,k}}{1 - M_{j,j}}$ คือ สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่ j นำเข้าจาก k ต่อมูลค่านำเข้ารวมของ j

$\epsilon_{Th,k} = \frac{x_{Th,k}}{1 - x_{Th,Th}}$ คือ สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่ไทยส่งออกไป k ต่อมูลค่าการส่งออกรวมของไทย

$\epsilon_{Th,j} = \frac{x_{Th,j}}{1 - x_{Th,Th}}$ คือ สัดส่วนมูลค่าสินค้าที่ไทยส่งออกไป j ต่อมูลค่าการส่งออกรวมของไทย

$M_{Th,Th}$ คือ ส่วนแบ่งตลาดของสินค้าไทยที่ขายในประเทศ

$M_{j,j}$ คือ ส่วนแบ่งตลาดของสินค้าจากประเทศ j ที่ขายในประเทศ j

ดังนั้น เมื่อแทนค่าสมการข้างต้น จะได้

$$W_{Th,k} = [x_{Th,Th}(1 - m_{Th,Th})\mu_{Th,k}] + [(1 - x_{Th,Th})m_{k,k}\epsilon_{Th,k}] + [(1 - x_{Th,Th}) \sum_{j \neq Th, j \neq k} \epsilon_{Th,j} \mu_{j,k} (1 - m_{j,j})]$$

ภาคผนวก 3: การปรับรูปร่างหน้าหน้าของดัชนีค่าเงินบาท

ในช่วงที่ผ่านมา โครงสร้างการค้าระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะหลังวิกฤตเศรษฐกิจโลก ทำให้ความสำคัญของแต่ละประเทศในฐานะคู่ค้าและคู่แข่งของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว. จึงมีการทบทวนน้ำหนักการค้าที่ใช้ในการคำนวณดัชนีค่าเงินบาท (NEER) เพื่อให้สะท้อนถึงโครงสร้างทางการค้าตามความเป็นจริงในปัจจุบันมากขึ้น โดยมีรายละเอียดในการปรับปรุง ดังนี้

1. ปรับน้ำหนักใหม่โดยใช้ข้อมูลการค้าในปี 2555 แทนน้ำหนักการค้าในปี 2550 สำหรับการคำนวณดัชนีค่าเงินตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นไป ซึ่งปี 2555 นับเป็นปีที่เหมาะสมต่อการอ้างอิงโครงสร้างการค้าในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นปีที่เศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยค่อนข้างมีเสถียรภาพหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกปี 2551 เป็นต้นมา

2. ปรับปีฐาน (Base year) เป็นปี 2555 แทนปี 2550 เพื่อให้สอดคล้องกับปีที่ใช้คำนวณน้ำหนักการค้าใหม่

3. ปรับปรุงวิธีการกรองข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าการค้า

3.1 ข้อมูลการค้าของประเทศไทยจะรวมมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าในภาคบริการเพิ่มเข้ามาในการคำนวณน้ำหนักการค้า เนื่องจากการส่งออกภาคบริการโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นกับเศรษฐกิจไทยเมื่อเทียบกับในอดีต¹

3.2 หักมูลค่าการส่งออกและนำเข้าทองคำในข้อมูลการค้าของไทย เนื่องจากทองคำมีลักษณะเป็นสินทรัพย์เพื่อการลงทุนมากกว่าเพื่อการค้าขายสินค้า และไม่ได้สะท้อนความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ปริมาณการส่งออกนำเข้าทองคำที่เพิ่มขึ้นสูงมากในช่วงที่ผ่านมาจึงอาจบิดเบือนโครงสร้างการค้าของไทยได้

3.3 สำหรับประเทศที่มีลักษณะเป็นทางผ่านของสินค้า ได้แก่ ฮองกงและสิงคโปร์ จะหักมูลค่าการค้าที่เป็นการนำเข้าสินค้าเพื่อส่งออกต่อไปในลักษณะเดิม (re-export) หรือการนำเข้าสินค้าที่เคยส่งออกมาก่อนหน้า (re-import)² เพื่อหลีกเลี่ยงการนับซ้ำ โดยถือว่าประเทศผู้ส่งออกสินค้านั้นๆ ที่แท้จริงคือประเทศผู้ส่งออกต้นทาง และเป็นการหักมูลค่าการส่งออกที่ถูกตีกลับออกจากการคำนวณ

4. กำหนดน้ำหนักการแข่งขันในตลาดที่สามระหว่างไทยกับประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน (ซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอเมริกาบริเตน) ให้มีค่าเป็นศูนย์ เนื่องจากไทยไม่ได้แข่งขันโดยตรงกับประเทศเหล่านี้ในตลาดที่สาม³

5. ผลจากการใช้โครงสร้างการค้าปี 2555 แทนปี 2550 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประเทศและน้ำหนักการค้าของแต่ละประเทศคู่ค้าคู่แข่งของไทย โดยมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

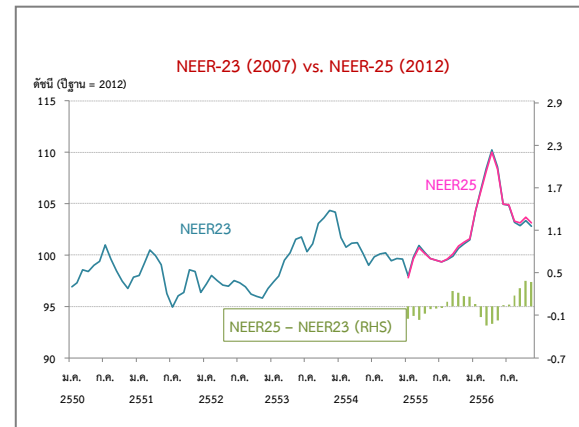
- น้ำหนักของประเทศจีนเพิ่มขึ้น ขณะที่ ญี่ปุ่น และยุโรป มีน้ำหนักการค้าลดลงตามสัดส่วนความเป็นคู่ค้าคู่แข่งที่น้อยลง

- เพิ่มประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา เข้ามาในการคำนวณดัชนีค่าเงินบาท เนื่องจากมีบทบาทสำคัญทางการค้ามากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในระยะต่อไป

- ตัดประเทศแคนาดาออกจากการคำนวณ เนื่องจากมีสัดส่วนการค้าและการแข่งขันกับไทยลดลงมาก

การปรับการคำนวณ NEER โดยใช้โครงสร้างการค้าในปี 2555 ดังกล่าว ทำให้จำนวนสกุลเงินคู่ค้าคู่แข่งสำคัญเพิ่มขึ้นเป็น 25 สกุลเงิน จากเดิม 23 สกุลเงิน และเมื่อเปรียบเทียบกับ NEER-25 (น้ำหนักปี 2555) กับ NEER-23 (น้ำหนักปี 2550) ในช่วงปี 2555 จนถึงปัจจุบัน ดังรูปที่ 1 พบว่าดัชนี NEER-25 และ NEER-23 มีค่าใกล้เคียงกัน โดยส่วนต่างเป็นผลจากการปรับน้ำหนักการค้าอย่างมีนัยสำคัญของเงินรูเปย์ รัสเซีย และยูโร ซึ่งเป็นสกุลเงินที่ผันผวนค่อนข้างมากในระยะหลังเมื่อเทียบกับเงินบาท

รูปที่ 1 เปรียบเทียบดัชนีค่าเงินบาท NEER-25 (ใหม่) และ NEER-23 (เดิม)

¹ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลด้านข้อมูลภาคบริการของประเทศคู่แข่งอื่นๆ ทำให้ยังไม่สามารถรวมมูลค่าการค้าภาคบริการเข้ามาในการคำนวณน้ำหนักอย่างเต็มรูปแบบได้

² เหตุผลของการ re-import เช่น การส่งกลับสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง การเรียกคืนสินค้าเนื่องจากลูกค้ายกเลิก order หรือผิดนัดชำระเงินหรือประสบกับการกีดกันสินค้าโดยประเทศผู้นำเข้า เป็นต้น

³ ข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งของการคำนวณน้ำหนักการค้าโดยใช้ปริมาณการค้าโดยรวม คือ ข้อสมมติฐานที่ว่าสินค้าส่งออกของทุกประเทศแข่งขันกันได้ ซึ่งในความเป็นจริงอาจเป็นสินค้าคนละหมวดคนละประเภท ไม่ได้แข่งขันกันโดยตรง โดยเฉพาะประเทศผู้ส่งออกน้ำมันที่ชัดเจนว่าไม่ใช่คู่แข่งของไทยในตลาดที่สาม

Reference:

Bayoumi, T., Lee, J. and S Jayanthi (2005), “New rates from new weights”, IMF Working Paper WP/05/99 (May).

Bems, R. and Johnson, R.C. (2012), “Value-Added Exchange Rates”, NBER Working Paper, 18498.

Chinn, M. (2005), “A primer on real effective exchange rates: Determinants, overvaluation, trade flows and competitive devaluation”, NBER Working Paper no 11521 (August).

Erumban et al. (2012), “The World Input-Output Database (WIOD): Contents, Sources and Methods”, WIOD (April). Available at: http://www.wiod.org/publications/source_docs/WIOD_sources.pdf

Klau, M. and Fung, S.S. (2006), “The new BIS effective exchange rate indices”, BIS Quarterly Review (March). Available at: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0603e.pdf

Loretan, M. (2005), “Indexes of the foreign exchange value of the dollar”, Federal Reserve Bulletin (winter).

Saito, M., Ruta, M. and Turunen, J. (2013), “Trade interconnectedness: The world with global value chains”, IMF (26 August). Available at: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/082613.pdf>

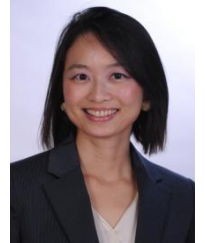
Spilimbergo, A. and Vamvakidis, A. (2000), “Real effective exchange rate and the constant elasticity of substitution assumption”, IMF Working Paper no 128 Washington DC (July).

ผู้เขียนบทความขอขอบคุณ คุณพรวิภา ตั้งเจริญมั่นคง และ คุณณชา อนันต์โชติกุล สำหรับข้อคิดและคำปรึกษาในการเรียบเรียงบทความนี้

พรพินันท์ ฉันทภักดีพงศ์

ผู้บริหารทีม ทีมกลยุทธ์นโยบายการเงิน 2
ฝ่ายนโยบายเศรษฐกิจการเงิน
สาขาย่อยนโยบายการเงิน

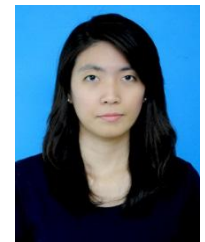
PornpinC@bot.or.th

ธนภรณ์ หิรัญวงศ์

เศรษฐกรอาวุโส ทีมกลยุทธ์นโยบายการเงิน 2
ฝ่ายนโยบายเศรษฐกิจการเงิน
สาขาย่อยนโยบายการเงิน

DhanapoH@bot.or.th

กันตภณ ศรีชาติ

เศรษฐกร ทีมกลยุทธ์นโยบายการเงิน 2
ฝ่ายนโยบายเศรษฐกิจการเงิน
สาขาย่อยนโยบายการเงิน

KantapoS@bot.or.th

